List 2.
Tečaj XVI.

NOVICE
gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 40 kr., za pol leta 1 fl. 50 kr., za četert leta 55 kr.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 40, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 10 kr.

V Ljubljani v sredo 13. januarija 1858.

Naš stari pa novi dnar.

Besedica v razjasnjenje in poduk marsikomu.

Z novim letom smo za naše cesarstvo dobili tudi nov dnar, kteri je z dnarjem zaveznih nemških dežel zedinjen, da se, kakor govorí cesarski patent od 19. kimovca lanskega leta, polajša kupčija z unanjimi deržavami.

Če bi ljudje po deželi „Novice“ brali, ktere povedó vsako imenitno postavo ob kratkem in po domače, bi vedili vselej resnico, in ne bilo bi jim treba verjeti toliko praznih kvant.

Tako o ravno tej postavi zavolj novega dnarja (ktero smo na kratko razloženo brali v 78. listu lanskih Novic) žlabudrajo ljudje ali iz neumnosti ali iz hudobije toliko laží, da se mi treba zdí, par besed o tem govoriti.

Od več straní se sliši govoriti in ljudje tudi verjamejo, da naš dozdajni dnar: tolarji, dvajstice, desetice itd. je že preklican in ob veljavo djan; zato je že marsikdo vès plašen svojo mošnjico s plesnjivimi dvajseticami tiral k temu in unemu menivcu, in je bil vesel in hvaležen, da jih je spečal in za-nje bankovcov dobil brez nadavka ali s celó majhnim nadavkom.

Te moje besede nimajo namena, Vam priporočati, da bi sedeli na dvajseticah, — dajte jih le iz temote, v kteri že morebiti v Vašo škodo predolgo zakopane ležé, — ali to vedite, da še niso preklicane, ampak da imajo še vso svojo ceno in da nikoli ne bojo zgubile svoje notranje vrednosti. Gori omenjeni cesarski patent od 19. kimovca lanskega leta pravi, da zastran upeljanja nove veljave je pričakovati še posebnih postav, in da dozadnji dnarji ostanejo (zraven novih), dokler se kaj drugega ne bo ukazalo. Dozdaj še ni prišla nobena nova postava zavoljo tega na dan; tedaj je naš stari dnar še popolnoma veljaven kakor je bil. Vesel naj bo, kdor ima še starega dnarja na kupe!

Le to je, da naših starih dnarjev ne kujejo več od vseh Svetih. Med kovanjem in pa med preklicom je pa velik razloček.

Koliko večjo vrednost bo imel naš stari sreberni dnar memo novega srebernega, se za gotovo še ne vé, ker zastran tega se pričakuje še višja postava, pa govorí se zlo, da bo naš stari sreberni dnar proti srebernemu novemu 5 odstotkov ali percentov več veljal, to je, na tolar se bo dobilo 6 krajcerjev, na goldinar 3 krajc., na dvajsetico 1 krajcar nadavka.

Koliko bo novega dnarja (zlatega, srebernega in kuprenega), kakošen bo, in koliko bo veljal, so „Novice“ razložile natanko, ko so v listih 91, 92 in 93 lanskega leta natisnile patent od 19. kimovca l. l.

Že zdaj se vidi tù in tam kak nov dnar; naj povem tukaj le to, da tisti novi srebernik, ki se mu pravi četertforintnik (¼ Gulden) je skor ravno tako velik kakor je naša sedanja dvajsetica in ji je tudi zlo podoben; dobro je tedaj treba ga pogledati, da se ne vzame za dvajsetico, ker je le 14 kr. in en vinar po našem sedanjem dnarji vreden; kdor brati zná, se pa ne bo goljufal: na dvajseticah stojí pod cesarskim orlom številka 20, pri četertforintnikih pa stojí ¼ fl. Če lih tedaj četertforintnik manj plača kakor dvajsetica, je pa vendar skor ravno tako velik kakor ona; to pride od tod, ker je v novem dnarji več kupra, da se bo manj oblizal in bode bolj za terpež.

Jože Pleiweis.

Pepél veliko pripomore, da so drevesa zdrave in rodovitne.

Pepél, naj bo od derv ali premoga itd. je za drevje tako koristen, da ga skorej nobena druga reč prekositi ne more, in sicer

1. Zavolj lugastih solnih delov, ki jih v sebi ima, požene kal iz pešk ali koščic. Če se peške in koščice namočijo in preden se sejejo, s pepélom potrosijo, jamejo kmali kal poganjati. Razun tega je tudi dobro peške in koščice pepeliti preden se sejejo, zato, ker takih semen merčesi tako radi ne napadajo, kakor drugo, ki ni pepeljeno bilo.

2. Na vertih, drevja polnih, ali v tesnih dvorih, ki so z brajdami obrašeni, je pepél drevesom neprecenljiv, zato, ker zrak čisti; kdor ga pogostoma okoli debel posiplje, se bo njegove koristi kmali sam prepričal.

3. Za vlažno in močirno zemljo je ravno tako koristen, ker jo varuje, da se ne skisa; zato se sadnemu drevju zlo vstreže, da se le spomladi okoli njega pepél potrese.

4. Za pokončanje merčesov je pepél najgorše sredstvo; mlade drevesca, ktere radi polži napadajo in dostikrat tako postrižejo, da niso za nobeno rabo, se najlozej obvarjejo, če se večkrat s pepelom potresejo. Če se pepél s peskom, vodó in z nekoliko apnom zmeša in precej gost sok napravi, in z njim drevesna debla namažejo, tako se jih merčes nikakor ne loti, drevesa po tem mazilu dobé mlado kožo, mah in lešaji zginejo z drevja, ktero po tem mazilu tudi bolj spešno raste in bolj pogostoma rodí.

5. Za pokončanje červov in enakih v zemlji živečih merčesov, ki dostikrat cele drevesnice uničijo, je pepél najbolje sredstvo, če se le zemlja ž njim potrosi, ali če ga gospodar z lopato podkoplje ali kako drugači pod zemljo spravi; zakaj ondi, kjer se pepél pod zemljo spravi, gotovo červ ne prebiva, in polži pocerkajo tako kmali, kakor hitro jih je pepél doletil. Pri votlih in starih drevesih, ki so sèm ter tjè že gnjiti in trohneti jele, jim je pepél prav dobro zdravilo, s kterim se gnjiloba in trohnoba prežene. Napravi se namreč gost sok, h kteremu se, da bolj derží, nekoliko lima primeša; s tem sokom se gnjili kraji pomažejo in dobro z ličjem ali kako pertnenino obežejo.

6. Posodovce, to je, sadne drevesa v posodah, kterih kible na vertu po navadi na tleh stojé, dostikrat škodljivi ćervi nadlegvajo, kteri skoz spodnje luknje v posode priberbajo, ter jih poškodujejo, kolikor le morejo. Če se mesta, kamor imajo drevne posode priti, dobro s pepélom potrosijo, se teh škodljivcov ni bati. Ker je pepél verlo

sredstvo zoper razne merčese, ki so sadnemu drevju v veliko škodo; zato svetvamo našem sadjorejcom, naj svoje drevesa po dežji, ali pozno v jeseni ali pa zgodaj spomladi s pepélom, kar se dá, potrosijo. Da bodo to delo posebno tam, kjer imajo visoke drevésa, ložej opravljali, naj si omislijo take mehove ali pihala, kakoršne rabijo vinorejci v tistih krajih, kjer že več let tertna plesnjoba razsaja, s kterimi terte žveplenijo in omenjeno tertno bolezen zmanjšujejo. Po merzlem dežji pozimi, ki se dostikrat po drevji zamerzne in tako rekoči srež ali ledenino napravi in sadnemu drevju tako veliko škodo prizadene, da večkrat posebe, takrat bi se mogle sadne drevésa, posebno pa terte, breskve in pa marelice s pepélom posipati. Kdor tako ravná, mu ne bo srež škode veliko prizadjal. Pepél poserka mokroto in nježne veje osuší; in če veter potegne, pepélnata skorja odpade, in srež ne bo drevju veliko škodoval. — Če se s pepélom sadnemu drevju gnojí, je ravno tako dobro; če se namreč okoli dreves z njim zemlja posiplje, ali pa če se že proti jeseni sadja polnim drevesom ali tistim, ki medlo rastejo, gnojí, in sicer tako le: naredé se s hmeljnim železom posamezne luknje okrog drevés, v ktere se po pesti pepéla nasuje, in večkrat z vodó napolnijo. Bolj ko je zemlja vlažna in močirna okrog drevés, tem bolj jim pepél gnojí. V presuhi zemlji pa ne gré drevésom preveč s pepélom gnojiti; več bi jim utegnil škodovati kakor koristiti.

Po „Pomoni“ poslov. K.

Kako mnogoverstni živež hraniti, da se ne spridi.

(Dalje in konec.)

2. Izvodenjenje ali posušenje.

Druga šega pripraviti jedíla za ohranjenje je izvodenjenje ali posušenje. Posušé se v nepreveliki gorkoti. Vse sadje, sočivje, gobe, moknate jedí se dajo s tem napraviti za dolgo hranitev, kar je vsem znano in od nekdaj povsod navadno. Nova pa je Francoza Masona znajdba, po kteri se dá vsaka posušena zelenjava tako stisniti, da prav malo prostora vzame in več let dobra ostane. Ta priprava je zdaj že na Francozkem in na Nemškem celó ter na debelo v navadi, in na morji kaj pristojna. Kako se to napravlja?

Tako. Zelenjad, sočivje i. t. d. se skerbno obere in osnaži, in razgerne po debelih ruhah, v hiši ali v sobi, kjer se gorkota na 35—40 stopinj napravi. Tukaj se voda po malem iz zelenjave izhlapí, in taka zelenjad ostane lepo zelena, in navadnega dobrega okusa. Potem, ko se je voda že do dobrega izhlapila, pride taka zelenjad v močno stisko, kjer se v železen ali pa v kositarjev kalup (model) tako stisne, da je ni več ko peti del prejšnega trupla in 10—15 krat od sto lajši. Tako se dá, na priliko, debela zelnata glava stisniti, da je kakor čokoladna plošica, in se dá v popir ali pa v kositar kakor čokolada zaviti. Več tacih stisnjenih zelinjadnih plošic se zloží druga verh druge v cinkovo ali pa v kositarjevo škrinico in se na suhem in hladnem kraji hranijo, dokler hočemo, in nič svojega okusa ne zgubé; samo varovati je treba, da nič mokrote ali vlage do take zelenjadi ne pride. Kadar jo mislijo zavžiti, jo nalijejo z vodo, in jo pusté v merzli vodi kakih 6—10 ur, ali pa v gorki 4—6 ur, in se napne, da dobí spet poprejšno podobo in debelost, in, postavimo, zelnata glava napolne skledo, in začne dišati vsaka zelenjad po svoji lastnosti. Ko se vode napojí, se ravná z njo po tem kakor z opresno ali srovo. Okus je ravno tisti, in korenje, krompir, zeleni grah, kapus, zeler i. t. d. več let star se pri vžitku od presne zelenjadne in sočivnate jedí kar nič ne razloči. Kako koristna in v raznih prilogah pristojna da je ta priprosta znajdba, je vsakemu lahko videče. Zelenjadne in sočivnate jedí so človeku potrebne, in brez njih bi ob samem mesovji ne mogel dolgo zdrav biti; posebno se rad samih mesojedcov škorbut loti, in kar so jeli Angleži, Amerikanci in Rusi na svojih ladjah tako stisnjene in lahko hranivne zélenjave (comprimirtes Gemüse) rabiti, je škorbutna bolezen pri njih jenjala.

Kakor zelenjad tako se dá tudi kruh stisniti in potlej dolgo hraniti. Kadar ga hočejo jesti, ga v vodi malo namočijo in se pokaže spet v poprejšnem okusu. Vendar kar kruh tiče, raji pri dvopeku ostanejo.

V južni Ameriki napravljajo s sušenjem meso, ki mu pravijo tasajo. Z ozkim in ostrim nožem porežejo volovsko meso v dolge, tenke in ozke jermene, in da se mesni sok preveč ne zgubí, jih s koruzno moko potresejo, in po odrih in preklah razobesijo, da se voda po solnčni vročini izhlapí in meso zamoklo rudečo podobo dobí. Usuši se od 100 na 25—26. Kadar hočejo tasaj jesti, ga namočijo, potlej pa skuhajo, in prav prijeten, skorej presnega mesa okus ima. Pri nas bi se na solncu kaj tacega ne dalo storiti; rib pa vendar Ogri posebno pri Segedinu in pri Jeshu vsako leto veliko na solncu nasušé in potlej v prodaj postavijo.

Tudi navada, mleko obariti in ukuhovati, stojí deloma na izhlapenji vode. Obareno mleko se od dné do dné obvarje, da se ne skisa ali ne zgrize.

Ravno tako napravljajo dvopečno meso (Fleisch-Zwieback) in juhne skerlí s posušenjem. Je pa mesni dvopek dvojin:

a) tejanski (teksanski), ko se mesna juha ali mesni sok ukuha do sirupa, to je, da se začne vleči kakor limec; potlej se takemu soku moke primeša in se naredí testo, iz kterega se plošnjati terdopeki ali dvopeki delajo, ki se v peči zapekó in posušé. Kadar ga hočejo jesti, mu prilijejo 20—30 delov vode, ga kake pol ure kuhajo, in to dá dobro in redivno jéd, ki ima okus presnega mesa. Dva lota tacega terdopeka je jéd za enega človeka;

b) francozki terdopek se dela ravno tako, samo da se z mesom vred moka in kako sočivje ali zelenjava ukuhuje. Na popotovanji, in posebno na morji take jedí kaj dobro služijo in teknejo.

Solenje prav za prav tudi druzega ni kot izvodenenje. To je namreč nekako sušenje po kemiški poti. Voda se bolj žlahta s soljo kot z mesom ali zeljem i. t. d., in torej sol bolj pije vodo, in meso, če tudi s suho soljo nasoljeno, kmali dovelj slanomure napravi, in zelje soljeno, če tudi dobro stlačeno, da cel teden dovelj vode. Redivnost nasoljenega mesa je manjša memo presnega, ker sol veliko redivnih drobcov, beljačec, fosforno kislino i. t. d. na-se potegne, in se bolj oslabí z nasoljevanjem memo kuhanja. Da kislo zelje dobro ostane, naj se le dobro solí, pa tudi dobro stlači, da ga hlip prevzeti ne more, in v hladnih kletih naj se hrani, ker v gorkoti voda počenja vreti in gnjiti.

Kajenje mesa, to je, sušenje v dimu ga varje gnjiline po dveh potih, po sušenji in pa po sajevcu (kreosotu). Sajevec je zginljiva reč žerečega okusa in hudega duha, ki ga je v kuhinskem dimu nekoliko, in ima moč beljačec v mesu stajati, kar storí, da se razdjavni moči kislica lože brani. Pri kajenji se redivnih rečí ne zgublja toliko, kot pri solenji (Pöckeln).

Okaja se meso pa tudi po mokri poti hitrejše in boljše. Kako? Tako: ako ga v lesno kislino (ki teče od derv pri gorenji), ali pa v vodo s sajevcom napojeno kake krati namočimo, potlej pa po malem na sapi posušimo. Tako meso zadobí kmalo podobo in okus kajenega mesa. Preveliko sajevca pa v to ni jemati, da meso potlej po njem duha ne dobí. Za 120 funtov mesovja, klobas, gnjat, pleč i. t. d.

je 1 funt svitlih saj od same lesne kurjave dosti, ki se lahko nad vsako istejo dobé. Tako svitle saje se denejo kuhati v 8 bokalov vode, in se naj pokuhajo do 4 bokalov. Ta ukuha se potlej precedí, in v to precejino se verže 2—3 pesti solí. Ko se je mesovje na sapi (ne v dimu) nekoliko osušilo, se v to sajevčno močo denejo namakati mesni kosci, po debelosti skoz četert ure ali pol ure, ali 2, 6—8 ur, in se potem spet na sapi dobro osušiti morajo. Kus tato kajenega mesa je nek prijetniši od kajenega v dimu, in meso je pogledniše; vendar se mora skerbeti, da pri namakanji v sajevčni vodi ga moča ta čez in čez prevzame.

Tudi vinski cvet (hudo žganje), kis, sladkor so ohraniki jedíl, ter v tem, ker vodo zaderžujejo, da na žvarenji in spridenji reči deleža imeti ne more. Pa kis in vinski cvet morata biti, kar moči, huda, in s slodkorjem tudi ni skopariti, ker žganje in kis (jesih), če nista celó huda, rada zvodenita, kakor se pri kumarah večkrat vidi, sladkor pa redek se rad kisati in žvariti začne, in spridi sadovje.

Še Lignakovo (reci: Linjakovo) napravo za hranitev mleka hočemo povedati. Lignak pridene na bokal mleka 7 lotov in pol sladkorja, potlej tako mleko v plitvi ponvi barí do sirupa. Ponve plavajo in se zgrevajo v vreli vodi, in mleko se pri barenji z leseno sčepico vedno meša, da se na njem klobuk ne naredí. Ko se je mleko obarilo in zagostilo, se vlije v okrogle kositarjeve (morebiti bolje v steklene) cevi, ki se morajo s kositarjem zalotati, in potem v vreli vodi, ki ima 150 stopinj gorkote, skoz pol ure kuhati. Da toliko gorkoto imeti more, se va-njo dene kake pestí solí in sirupa. Kadar hočejo tako mleko vžiti, mu pridenejo na en del mleka poldrugi del vode, da se razpustí, in tako mleko ima okus in duh kakor presno mleko, in se pri vrenji peni, kakor presno. Ko je cev odmašena, se tako mleko po tem še kacih 14 dní dobro ohrani, in od leta 1849 je na angležkih brodovjih tako mleko v navadi.

3. *Mraz.*

Kaj mraz, posebno led, za ohranjenje jedíl zdá, je vsem znano, tako, da se zdaj od tega ne dá nič novega povedati. Mraz ima posebno veliko moč ohraniti mesovje, in najdejo se še v severnih krajih nekdanje, Bog vé, koliko tisuč let stare neznane živali z mesom vred v ledu tako ohranjene, da tisto meso še psi radi žro. Le sadju in zelenjavi mraz ni koristen.

Zalokar.

„Poberite ostanke, da konec ne vzamejo.“

Besede Gospodove, Janez 6. K. 1—15 V.

Verlo se trudijo nekteri rodoljubje, da nabirajo, shranujejo in tak otmejo ostanke in znamke, ki dokazujejo preteklost in vlastitost Slovencov.

Da, važno in koristno je to! Važno, ker spada vse, kar je vlastito slovenskega ali v tem ali unem obziru, v zgodovino slovensko.

Zgodovina je naj imenitneji poslopje národne slave.

Zidati to poslopje mora si vsak narod, ki hoče kaj veljati med drugimi.

Koliko da se je do zdaj zgodilo o tem, dobro znamo, in hvaležni smo možém, ki so delali in delajo marno.

Al posamni so bili le zmiraj taki rodoljubje. Posamni pa niso v stanu, nabrati si naenkrat gradiva potrebnega.

Složna moč rodoljubov se mora zbuditi in napeljati na polje tako prošírno in zlo neobdelano.

Skerbimo tedaj vsi, da napravimo dostojnega gradiva in ga izročimo možém, ki mojstri ga bodo sostavili v slavohram naroda.

Nemudno in nevtrudeno pa poprimimo se dela, ker zdí se mi, da zadnji čas je za to.

Silneje ko kdaj se je zagnal tujstva tok čez meje slovenske in se razliva na krajine vse. Veže Evropa se bližajo narodi se jeden drugemu in se mešajo jeden v drugega, manjša se daljina in širokost dežel, kerči se zemlja po cesti železni.

Tako pa pridejo tuje navade, šege, pesmi, oblačila in tuji jeziki, ter vmikuje in pozabljuje se domače.

Z marsikterim starčkom in z marsiktero staro materjo bo šla spat kaka lepa stara navada domača, — bode potihnila kaka lepa pesmica, — bo šel kak drag kosček domovinstva — v tihi grob.

Če jih zdaj ne otmemo, zgubljeni so.

Zraven pa tudi prerorenje naših drugih deržavnih razmer bode zagreblo marsiktero drobtinico zgodovinsko.

Če le premislimo, da so grajšine zgubile svojo pravniško in gosposko moč, in da njih posestnikom ne bodo več njih shranila pisem tako kokor popred na skerb, smemo pač reči, da bode marsiktera listina draga šla v zgubo. „Čmu ta stara šara“ — bode marsikdo rekel — „v oginj z njo!“

Gospoduje pa tudi sploh zdaj po zemlji čas, da vsak le to častí, shranuje in spravlja, kar mu donaša ročno, prijetno, djansko korist; malo — premalo pa se večina sveta peča za blago ume in véde.

Nečem s tem reči, da časi so slabeji, da ljudje hudobniši, ker stavim se na stran tistih, ki opiraje se na premodro skrito vodstvo Gospoda upajo, da človeštvo se zmiraj boljša v spoznanji in blazi v čutjenji.

Resnica pa je, da starine narodske bodo zdaj bolj ko kdaj zapadle v pozabljivost. Ti sovražniki so si segli v roke, da bi pohabili marsiktero svetinjo domačo.

Zato ne mudimo se pobrati, kar še leži raztresenega v narodu. Mnogo blago bode plačilo nam truda.

Marsikter starček zdaj še vé pripovedovati ali popevati, kar je slišal od svojega deda o turških in druzih vojskah, v kterih so Slovenci hrabri in zvesti prelivali kerv za vero, dom in cesarja. Še marsikteremu starčku pride v uri veseli na misel kaka spoštena fantovska, ki jo pel je kakor pravi „ko so bili boljši ljudje in boljši časi na svetu.“ In stare mamice! Prašaj jih, če znajo kaj peti? Mislim, da ni nobene Slovenke, da bi peti ne znala, in vendar se vsaka dolgo sramuje, preden začne peti svoje pesmi, ki jih zna brez števila. Oj, kadar se pa vname glas, več konca ni, in čudiš se njih glasu, spominu, in čutju tak živemu v truplu ostarelem. Kakor jutrajni žar zašine in vdari skoz mračne megle, tak se vnamejo pesmice krasne. In zraven kaka zaljubljena, v kteri se jim še unamejo lica. Verle naše matere, — čast Vam duše blage, pobožne!

Žaljim se, da mi ni bilo priložnosti zadosti, prebivati v našem prostem ljudstvu. Pa vendar mi je prišlo jedno drugo na uho, — al škoda! da le v pervi mladosti, v letih otročjih, ko je vse le streglo moji radovednosti in še nisim spoznal narodne imenitnosti prijetnih povest.

Spominjam se še, da je moja pesternja dan na dan pripovedovala povesti od svetinj, ki letajo ponoči od Kroparske cerkve majke božje do Kamnogoriške sv. Trojice, — da je dosti vedila od divjiga, povodnega moža, od Rojenic, od mnogih vitezov, kakor od Pegama in Lamberger-ja i. t. d.

Bil sim pozneje enkrat ob šolskih praznikih na planini pri neki stari ženi, ki mi je vse zeliša znala imenovati in razlagati njih korist.

Slišal sem od nekega moža prečudno, čarovno povest, ki je po zapopadku in po podobah gotovo tak stara ali stareja, kakor prebivanje našega naroda v prebivališčih sedajnih.

*

Tega pa le opomnim, da dokažem resnico, da mnogo-premnogo je še zakritega blaga v spominu in vednosti ljudstva. Da, naše stare matere in stari očaki, celo ljudstvo so žive shranila slovstva narodnega.

Potem je pa tudi mnogo mertvih shranil, tako imenovanih ne le po besedi, ampak po resničnem zapopadu, ker v njih skor vse mertvo leží.

To so shranila grajšinske, uradniške, cerkvene, mestne in sploh vse shrambe pisem in knjig.

Redko se ta ali uni potrudi, v teh shranilih prebirati, zbirati in „star prah požirati.“

Pa mnogo zgodovinskih čertic leží v teh starinah zakritih. Odprimo jih in podajmo iz njih narodu, kar je v slavo njegovo. Na dalje so opomniti stare znaminja, spominki, kamnja s starimi napisi in podobami. Koliko da v njih leží, dokazalo dostojno nam je že mnogo učenih domoljubov. Trebimo z njih prah in razmotrujmo njih zapopad.

Grajali nas bodo sicer naši potomci, kakor tudi mi se včasih z ojstro sodbo ozremo v preteklost. — Ali naših prednikov ne more zadeti sodba tako ojstra, ker njih še ni obšel pravi duh, in okolnosti njih niso bile tak gubne. In v tmini je vendar zasijala kaka zvezda, ki nas vodi še zdaj z vedno svitečimi žarki. — Valvazor, Linhart, Vodnik! Slava Vam, izverstni izgledi! — Sledimo jim!

Naj tedaj vsak, kar važnega sliši, naj si bodi pesem, ali beseda, ali izrek ali pregovor, ali pravlica — vse, kar je vlastno národnega, zapiše in reši pogube.

Zraven je tudi imenitno popisovanje šeg in navad, igrač, kakor jih ljudstvo ima v spominu ali še v navadi od poroda do pokopa, pri vsih priložnostih važnih.

Mnogo tacih navad je še doma v družini, med žlahto, pa tudi v dotiki s sosedi, s tujimi, s prostimi in vikšimi, potem pri snubovanji, ženitvi i. t. d.

Dom in družina sta prave shrambi navad domačih.

Potem je mnogo navad pri cerkvenem obhajanji v tem ali o unem času, o božiču, novem letu, svetih treh kraljih, svečnici, v postu, o veliki noči, binkoštih, sv. rešnjem telesu, o vseh svetih, na božjih potih i. t. d.

Potem v srenji ali soseski ali županii. Še stoje lipe skor v vsaki vasi, kjer so se včasih zbirali očaki v posvet. Zgodi se še to tù ali tam. Mnogo važnega se zamore zvediti od takih zbiranj, ki jih na Gorenskem imenujejo še „sare srenje.“

Na somnjih, pri gostovanji, pri tej ali uni priložnosti se slišijo dragocene rečí. Potem navade pri vsih delih poljskih, planinskih in raznih rokodelskih.

Ni skorej prigodbe in razmere, da bi naše ljudstvo ne imelo kaj posebno zanimivega.

Čuditi se mora slednji, ki pazi na besede, izreke in pregovore, in včasih čuje tak izverstne, pične in resnične.

Kaka zmišljija v podobah, kaka doslednost v izrazih, kaka prikladnost v prilikah, kaka jasnost v zapopadkih ljudskih se pokaže na dan!

Umetnik in vednik — ako hočeta koristiti djansko narodu, ako hočeta v domačem jeziku razumljivo in ljudsko podučevati, razveselovati ali poblaževati, učita se jezik od naroda. Neizrečeno veliko slovstvenih zakladov biva še v njem!

Naštel sem mnogo razmer in priložnost, v kterih se posebno projavuje ljudska vlastitost.

Pa, koliko jih še nisem imenoval! Hotel sem le reči, da povsod in zmiraj bodimo pazni na narodsko blago.

Posebno pa pazite vi, prečastiti, blagi rodoljubje, ki stanujete na kmetih, na vse, kar sem omenil. In vi, dragi učenci, ki pridete vsako leto večkrat v svoje kraje, ne zanemarite tega koristnega djanja. Poslušajte, zapisujte in dajte na svitlo!

Mi vsi si pa vtisnimo v serce pomembne besede: „poberite ostanke, da konec ne vzamejo!“

V decembru 1857. Dr. Lovro Toman.

Napáke slovenskega pisanja.

Spisal Fr. Levstik.

(Dalje.)

Nemec govor končava z glagolom, Slovan ga sploh ž njim začenja, vzlasti kadar govorí v zdanjem času namesti preteklega, in tudi, kadar je stavek kratek, da nima razmér (umstände) in druzih sklonov pokornih glagolu (ergänzungen); potem še le verstí druge člene. Priloge (beiwörter) devamo v navadnem govorjenji pred imena (hauptwörter), in vsaka beseda, ki pojasnuje, naj stojí blizo pojasnjene. Razmére, ki značijo: mesto, vzrok, čas i. t. d., in vse drugo, kar pojasnuje glagol, mora biti, kolikor more, blizo njega; časi pred njim, časi za njim. Le razmera, ki znači kakovost (art und weise), mora stati pred glagolom, ako je imenovavnik (subjekt) postavljen pred glagol ali pa v glagolu skrit; sicer je lahko tudi za njim; n. pr. „Pred pojedino na glas molijo za mertvega;“ pa ne: „pred pojedino molijo na glas za mertvega.“ „Saní hitro tekó;“ ne: „tekó hitro saní;“ vender je tudi prav: „saní tekó hitro“, ker tù stojí glagol za imenovavnikom.

Imenovavnik stojí sploh pred kazavnikom in pred druzimi skloni, časi pa tudi pozneje; saj naš jezik je ugibčen; oberneš lahko govor, kakor ti bolj prav sodi; le dopovedovavnika ne loči tako deleč od pomoznika; nikar ga ne hrani vselej za na zadnje.

Navada je, da začenjamo govor z velicim stavkom (hauptsatz), za njim pa stojí mali (nebensatz), ali ga pa gojzdimo va-nj; časi je tudi pred njim, ako znači razmére (umstände), ali pa če stojí namesti imenovavnika (subjektivsatz), ali namesti druzega sklona (ergänzungssatz), ter se začenja z besedami: „kdor, kar, kteri, čigar i. t. d.“ Samo pomniti se mora, če je mali stavek vgojžen ali pa za velicim stoječ, da ga je sploh pritisniti precej k tisti besedi, kterej je dan v pojasnilo. — Nemec druži mnogo velicih in malih v en stavek; Slovenec dela raji bolj kratke odmere v govoru.

Izgled, v kterem je mali stavek za velicim: „Olga je tako milo jokala, po zgubljenem bratu povpraševala tako zvesto, da je skoraj omečila serce Ivanovu.“ Tukaj se mali tiščí besede: „zvesto,“ ker jo pojasnuje; vender je tudi prav: „Olga je tako milo jokala, po zgubljenem bratu tako zvesto povpraševala, da je i. t. d.,“ ker mali stavek ne pojasnuje samo besede: „zvesto,“ ampak ž njo tudi glagol.

Izgled, v kterem je mali vgojžen: „Pobožen menih prosi prečiste device Marije, ki je zdravje bolnikom, posebnega pripomočka bolnim revežem.“ Tù se mora mali tiščati besede: „Marije“, ker jo tudi pojasnuje.

Izgledje, v kterih so mali pred velicim: „Kar sem kupil, to bom lupil.“ „Kdor bo kravo vračal, ta bo oves plačal.“ „Čigar so konji, tega je voz.“ „Da (kadar, ako, če) te vidim, pa te bom poklical.“

O tem bi še lahko govorilo še več, ali tukaj branita čas in kraj, da ne rečem tudi pomanjkanje terminologijskih oblik. Še zdaj so Vodnikove besede te verste bolje od vsega, kar napiše uni ali ta; vsa novina je taka, da nas Bog vari! V neki slovnici, ki nima pisateljevega imena, beremo: „podsebek“ (subjekt), „orečenje“ (prädikat), „nobojni“ spol (sächl. geschlecht) po latinski besedi: neutrum, narejeno iz: „nobeden.“ Ali kako more živa duša iz: „nobeden“ skovati „nobojni?“ Ta beseda bi mogla izhajati po analogíi samo iz glagola: nobiti, ki ga pa nikjer ni. Gotovo je bil stokrat bolji stari srednji spol. Tudi se bere: „narava = sitte“; ali uže pri starih Slovencih je: „sitte = vrav, a, m. sp.“; „narava“ je nova beseda za ptujo: natura. Dalje stojí: „lepo dišati“ = wolriechen, „dobro dišati“ = wolschmecken. Rad bi vedil, kje se

tako govorí? Kmet časi res velí: „ta jed mi diší; ali s tim le dopoveduje, da ima želje do kake jedí, ne pa, da je: „wolschmekend.“ Dolenec bi djal: ta jed je slastna, neslastna, ima slast, nima slastí. Ko bi ta knjiga ne imela spredaj letnic, gotovo bi mislil, da je pater Marko njeni oče; le on je znal barbariti, kakor je na pr. naslednje: „podbudujejoč, odstrašujejoč (abschreckend),*) (nase) vlečejoč**) (kraj) = anziehend, okrepčujejoč, zadostujejoč.“ In tacih napák ni kraja ne konca, kakor bi ne imeli razun slovnic užé dovelj druzih pisarjev, ki nam jezik pridijo.

(Dalje sledí.)

O Rojenicah.

Že se je velikrat v „Novicah“ o Rojenicah govorilo in to kar je bilo tukaj povedanega, je po nemški napisal gosp. prof. dr. Klun v „Oesterreichische Blätter für Literatur und Kunst“ Nr. 47. in 48 leta 1857. Temu je dodal posnetek iz povedanega in nekoliko opazk in tolmačenja oziraje se na nemško mitologijo. Najpred je overgel izreko Jakopa Grimma: „die Slaven entwickeln keine Vorstellung von den Schicksalsgöttinen“, ker imajo Slovenci tri verste osodnih boginj. Potem je overgel gospod Terstenjakovo izpeljavo Rojenic od andiškega Râgini, ker Rojenica je izpeljana od glagola roditi, in pomeni tedaj v prenesenem pomenu žensko bitje, ki je z rojencom ali rojenko v zvezi, in se imajo Rojenice za toliko zmatrati kakor nemške „norni“ (Grimm. Myth. I. 376—388). Razun Rojenic je tudi omenil: želikžene in bele žene, in misli, da so želikžene enake z nemškimi „Wunschweiber“ (Grimm. Myth. I. 391 in 400). Iz tega, pravi, se vidi, da si Slovenci osodne boginje večverstno mislijo in predstavljajo, le da se do zdaj za to stvar nobeden menil ni in da so si pripovedke samo dojnice in predice pripovedovale. Za tem oznanja to, kar se je v „Novicah“ od Rojenic govorilo, in k mnogo pripovedkam, v kterih je od Rojenice govorjenje, pravi po pravici, da je Rojenica z Vilo zamenjena.

Te opazke so večidel dobre, le opazki pri 5. pripovedki, ki sem jo v „Novicah“ v 47. listu 1857 ob kratkem in v knjižnem jeziku povedal, ki je pa v Miklošićevem delu: „Slavische Bibliothek“ II. B. popolnoma in v horvaško-slovenskem narečji natisnjena, ne umem, ker ne vem, kako je bilo mogoče ponemčiti besede: „če ne bo vzel Vilinskega kralja hčere“ takole: „wenn er nicht die Tochter des Vilkinskischen Königes heirathet“; le to se mi čudno zdi od kod je ta k prišel, da se je iz tega mogla po tem takem napraviti gotovo napčna opazka: sollte unter dem „Vilkinskischen Könige“ der in den nordischen Sagen vorkommende Heldenvater Vilkinus gemeint sein? (Grimm's Myth. B. I. p. 349) Vilinski kralj ni nič drugega kakor: der König der Vilen. Tudi to se mi ne zdi odveč, da povem, da nekoliko razločka se mora delati med národnimi povestmi med Slovenci na Kranjskem in med temi na Horvaškem. Sklep storij na Kranjskem je res večidel: „men' so pa dal' iz fingrata (ne naprstnika) jest', 'z rešeta pit', pa z lopato po rit'.“ Pri Slovencih okoli Varaždina tega sklepa nisem dozdaj še slišal. Naj navadniši sklep je: „i pil sem iz pisanoga vrčka, da mi i dendenes rit frčka“; ali pa: „i napravili su velike gosti kaj je bilo 'sem za dosti“; ali: „ta naj ide v koš gde“ „jih ima još“ i. t. d.

*) Abschrecken se pravi: ostrašiti, ne: odstrašiti. Le tačas bi se reklo, da je kdo na pr. tatéva odstrašil, ako bi mu bilo vedeče, da bo prišel krast, pa bi se v kosmato kravjo ali volovsko kožo zavil, i tako odgnal ga. Odstrašiti je: „wegschrecken.“ Pis.

**) Horrendum

Da se pa ta del slovenske mitologije bolj in bolj dožene, donašajo domoljubni možje od časa do časa iz raznih straní slovenske dežele prineske. Nate tedaj še nekoliko pripovest iz Varaždinske okolice, kar sem znova o ti stvari zvedil, in to tako kakor narod pripoveduje v horvaško-slovenskem narečji, kakor je treba, da se národne stvari zbirajo.

1. Tak je bil jenkrat jeden kral koji je ne imel dugo sina. Onda se dogodi da se je na jenkrat sin narodil, a to je bilo njemu jako drago. On nam dá velike gosti napraviti, i koj god je k njemu došel je dobro došel. Dogodi se da su došli na večer kasno dva bogci, i oni su dobili piti i jesti, i onda su vu štali zaspali. Ponoči na jen put odpre se štala a nuter dojdu tri belo oblečene ženske a to su bile Sujenice. Prva od ovih Sujenic veli: kaj bu ovo dete? naj bu soldat; druga veli: ne, naj bu general; a tretja veli: ne, ne gon, gda bu dvajsti i dve leta star, onda naj vubije svoju mater in oca. Vu jutru se stanu bogci, najeju se, dojdu vu hižu pak su govorili: joj joj! da bi vi znali kaj ovo vesele znamenuje, vi bi se plakali. Oni su morali pred kralom povedati kaj je to. A mati se je onda na veke nad sinom plakala. Gda je vre sin odrasel pital je mater, zakaj se plače. Ona mu pove da bude svoje stareše zaklal. Na to sin velí: a ja, ja ne bum zaklal jih. Onda misli, misli kak ne bi stareše zaklal, pak ide z doma, pak dojde v jednu šumu da se tam vužge da ne bu onda moral zaklati stareše. Zakuri si drva pak se rezkuraži pak skoči v ogenj, i onda je tam zgorel; ali srce je ostalo čisto celo, i ona je jako dišalo. Onda je išla jen put jedna bogata či onud pak je išla glet to srce, i kak je podehnula mam je onoga istoga sina porodila. Onda on isti sin je pak rasel i bil je jako spameten, pak je štel iti jen put dimo starešom svojim prvešem. I došel je i tam je živel. Onda jen put na večer gda je išel nekam z doma, bilo mu je rečeno da mu doma kradu. On brže bole dimo pak zeme sablu dol iz stene pak počne cepati ž njum po posteli gde je njegov prveši otec to je kral i kralica, mati prveša, ležalá, i tak je jih scepal i vmoril. Kaj god mu je bilo sujeno ono je i včinil.

2. Bil je sejem vu lastovitem mestu pak je onda išel jeden mesar na sejem, pak ga je noč zastigla pak je onda moral prenočiti pri jedni hiži, a čez onu noč se je narodilo jedno dete. Taki došle su Rojenice i prorokuvale su mu. Jedna je rekla da bude pop; druga: ne, — neg ne znam kaj mu je prorokuvala, — a tretja je rekla, da se bude vužival blaga ovoga mesara. A mesar je to čul pak si je mislil, da kak bi to moglo biti da bi se ov moga blaga vužival? A on se je v jutro rano stal pak se je na put odpravil pak je ovo dete v žep del, pa gda je mim plota išel pak je to dete na kolec napičil kre puta. A on je mislil da je za istinu napičil, a ne je, neg samo za povoj nateknul. Na to dojaše njegov sused za njim a vidi dete na kolcu. Zeme to dete pak se povrati dimu pak si je odhranil. A ov, koj je nabol, imel je drugo leto dete, i ovi obadva su zrasli pa su se oženili, i tak se je vuživalo blago toga mesara kak mu je bilo i sujeno.

3. Bil je jeden muž pa je imel s svojum ženum dete. A gda ga je imela onda su došle Sujenice sudit mu kaj bu iz njega. A tam je bil jeden bogec i vidil je Sujenice pa je 'se čul kaj su Sujenice sudile. Prva je rekla da naj bude soldat; druga je rekla da naj bude pop, a tretja je rekla, da se bude utopil. A to je bogec 'se čul. Onda gda su odišle bogec je 'se povedal njegovemu ocu i materi kak su sudile Sujenice i rekel je da se bode utopil. Oni pak ga nisu pustili nikam vun. Gda je odraslo dete a gda je bilo sedem let staro onda je bilo jako vihrasto i zmirom bi rado bilo vuni. Oni ga pak nisu pustili vun, nego jeden put su obedovali a dete je vun odišlo in vu zdencu se je vtopilo kako su mu odsudile Sujenice.

4. Bil je jeden grof pak mu je žena grofica imela jednoga sina, a gda se je rodil došle su mu Sujenice sudit. Prva je rekla da naj bude soldački oficir; druga je rekla da naj bude tako kak mu je otec; a tretja je rekla da ga bu vuk pojel. A to je 'se čul jeden bogec kak su one sudile, pa je 'se povedal grofu. Onda gda je sin narasel dali su ga vu školu i 'se su ga izvučili. Onda pak, gda ne je imel škole, prosil je oca da bi se rad išel vozit vu kočiji po šumi. To pak mu je otec dopustil, i odpeljal se je vu šumu gda su rasle vu šumi lepe dišeče rože, a on se je sam vozil s kučišom pak je rekel kučišu da mu naj dá jednu rožu. On mu je dal vu kočiju pak ju je nazad zaprl i obrnuli su se nazad dimo. Gda su došli dimo, otec i mati mu dojdu kočiji da ga budu vun zeli iz kočije. Oni odpru kočiju a vuk vun skoči, a to je bila ona roža koja mu je vu šumi dišala; i tak se je izpunilo kaj su mu sudile Sujenice.

M. Kračmanov.

Podučno in svarilno.

Tistim nekaj, ki radi v lotrijo stavijo.

Nekega dné — tako pripoveduje sloveč pisatelj — stojim s svojim prijatlom na cesti, ko me neki ptuj berač za milovšina ogovori. Čuden človek je bil to. Lica blede in upadene, očí zatemnele, lasje sivi. Al pri vsem tem ni bil mož še star, tudi je bil dost častitljivega obličja; oprava mu je bila zlo siromaška, vender pa snažna. Dam mu dar, ne ravno majhen, in govorim, ne pečaje se dalje za-nj, s prijatlom naprej. Ko se čez ene trenutke od njega poslovim, vidim berača iz bližnje štacune stopiti, lotrijski listič v rokah deržaje.

Serdito mu stopim nasproti. — „Pokažite mi dar, ki sem ga vam ravno kar dal“, zarežim va-nj. —

„„Dobri gospod — me zaverne berač — po pravici ste nejevoljni al slušajte me in gotovo boste imeli usmiljenje z menoj! Kar vam bom povedal, ni še dozdaj nobena živa duša zvedila; vam pa bom odkril svoje serce““.

Te besede so mi dale kaj posebnega pričakovati, in akoravno se je vse terlo ljudí po cesti, se vendar nisem sramoval, z beračem iti in slušati njegovo dogodbo, ki mi jo je vès presunjen pripovedoval. —

„„Če se sam sebe pogledam — začne pripovedovati — in vidim se tako starega in medlega, bi sam kmalo začel dvomiti, da ni davnej, kar so mi minili lepi dnevi vesele mladosti. Bil sem nekdaj izversten dijak (šolar), dobro odgojen in omikan, al reven in brez posebnih priporočkov za prihodne boljši dní. Pa kaj se peča mladina veliko za prihodnost, ker ima s pričujočnostjo preveč opraviti. Učil sem se pravosodja (pravice) in k svoji veliki nesreči soznanil se z lepim dekletom. Sklenil sem ž njo zaročiti se berž ko si prislužim svoj košček kruha. Ta misel delala me je srečnega. O zlata, lepa sanja mojih mladostnih let! — zarja njina, akoravno že v zatonu, še zdaj bliši iz daljave mojem očem. — Oče zale Rezike je bil mož, kakor jih je na cente, dobrovoljen, dokler čas ne pride, kaj dati; prijazen, dokler človek kake dobrote od njega ne zahteva; ljubil je svojo hčer, pa slepó jo po svoji volji vladal. Mož najno znanje ovoha. Vse to se mu je zdelo preotroško, prelahko razderljivo, da bi se bil jezil nad nama. Vzame nekega dne hčer pred se in ji na serce govorí, da je pri meni druzega ne čaka kakor življenje polno težav in nadlog; da po svojem stanu, premoženji in lepoti lahko kaj boljega dobi itd. Nje nagnjenje do mene je imenoval prazno sanjarijo, — sploh, govoril je v njo tako, kakor bi bil vsak pameten človek govoril. —

Punčka je bila vsa prepadena in žalostna; pri pervi priliki mi naznani vse, kar ji je oče rekel. Jez ji obetam, berž ko bo mogoče, preskušnje doveršiti ter potruditi se po kakem zaslužku, — pride pa mi tudi na misel, naj v lotrijo stavim! — Res storim, in zakaj bi ne bil? saj bi bile edino ravno po ti poti narpred vse zapreke moje odstranjene. — Dobil sicer v lotriji nič nisem, al občutil sem v tistem upu toliko sladkost, kakor še nikdar v življenji. Le še in le še stavim. — Minulo je tako več časa, al nič nisim zadel. — Oče pošlje, ker vse njegove besede niso nič hasnile, Reziko na deželo; vedil je dobro, da ločitev bo rane njenega serca najhitreje zacelila. In ni se motil mož. Komaj je minilo pol leta, se Rezika že z nekim oskerbnikom omoží.

To me je presunilo do dna duše. Učiti se mi ni odslej več ljubilo; strastno se udam igri. Po vsi sili sem hotel po lotrii obogateti in z kupom zlata stopiti potem pred nezvesto Reziko ter ji tako sljo narediti po sreči, ktero je lahkomišeljeno zavergla. Živel sem tako dolgo časa, sam ne vem kak dolgo. Le toliko vem, da vse od tistih dob preživljene leta so se mi zdele sanja, in ko se iz nje probudim, sim spoznal, da sem to, kar sem — berač! Brez premoženja, brez prijatlov se potikam po svetu; spomin zgubljene sreče me bode povsod kot ojster tern v serce. Edino upanje sem stavil le in le na lotrijo, — kdo bi mi tudi zavidil to srečo? Kruhek si odtergam od ust, — mraz radovoljno terpim, da si le up kupim. In to se je zgodilo tudi danes za vaš obilni milodar. — Al mi hočete tedaj odpustiti? Morebiti je ravno vaš mili dar temelj moje sreče; morebiti mi prinese vaše usmiljenje srečo; morebiti ni deleč čas, da vam bom mogel hvaležnost svojo drugač skazati kakor s praznimi beraškimi besedami in obljubami““.

Pri poslednih tih besedah se berač vès spremeni. Njegovo sklučeno truplo se je pokonci zravnalo, lica mu zalije rudečica, z oči mu zasije mladostnega ognja žarek. V tem povratku njegovih mladostnih moči zdel se mi je kakor razvalina, ki se, obsijana od rudeče večerne zarije, nadá z lepoto zdavnej razpadene blišave in veličastva. —

Berač je zdaj omolknil, pa bil je od nekega notranjega ognja kakor vès prevzet. Nisim vedil, kaj bi mu bil na vse to odgovoril, on pa nadaljuje zopet govor svoj ter reče: „„Ako se več ne vidiva, pozabite to uro; — jez pa vas in vaše miloserčnosti pozabil ne bom, nikdar, tudi na zadnjo uro ne.““ Pohlevno se mi priklone in posloví.

Čez osem dní grem zopet ravno memo tiste štacune. Veliko gnječo ljudstva že od deleč ogledam. Iz besed posameznih zvem, da je nekdo tu nagloma umerl. Kmalo se pridrenjam tudi jez do merliča, ki je na tléh ležal. Bil je tisti berač, ki mi je nedavno svojo osodo pripovedoval. Ležal je ravno pred pragom štacune, v kteri je unidan v lotrijo stavil. Ljudje so mu ravno vlekli neki listič iz roke, kterega je v desnici kerčovito stisnjenega deržal. Začudenja krik zdaj vstane. Bil je lotrijski listič in na njemu so stale številke, ki so bile ravno vzdignjene. Zadel je bil siromak terno, al pervi prijazni nasmeh sreče je bil reveža tako omanil, da je strastnega veselja prevzet — na mestu umerl.

Poslovenil J. Levičnik.

Slovanski popotnik.

* Te dní nam je došel pervi list novega slovenskega časnika, ki se zove „Glasnik za literaturo in umetnost“ in ga vreduje in izdaja gosp. A. Janežič v Celovcu. Mnogo prav mikavno in podučno pisanih rečí obsega, s kterimi se bo gotovo prikupil svojim bravcom in si privabil naročnikov obilo. Obsega pa list, v kterem nahajamo večidel imena čislanih krajnskih pisateljev, sledeče večje sostavke: Bog, pesem po Deržavinu poslovenil Fr. Levstik, — Jela, novela, spisal Vel. Mandelc, — Morski duhovi, pesem, spisal S. Jenko, — Potovanje iz Litije do Čateža, spisal Fr. Levstik, — Pajki, spisal J. Tušek, — Čertice iz življenja Šnakšnepskovskega, spisal Fr. Erjavec; potem sledijo Drobtinice: Ajdovo zerno, ruski jemščik, Carjev katún, in h koncu nabirki iz literature in umetnosti. Sklepa

pa ta pervi list vošilo sl. vredništva, naj bi rodoljubi naši se naročili na „Glasnika“ in ga živo priporočali svojim znancom in prijatlom. Tudi mi se zedinimo s tem vošilom in želimo „Glasniku“ obilno množico naročnikov, da se bo mogel krepko na nogah obderžati. Pervi list nam obeta vesel napredek. Kdor se ni še naročil, se more še naročiti, ker sl. vredništvo v 1. listu naznanja, da ima še iztisov odveč.

Novičar iz raznih krajev.

Iz Dunaja. Ogerski dnarni listki po 10 kr. (papirnate desetice) veljajo samo še do poslednjega tega mesca; pozneje se bo vsakemu, in sicer le do 1. maja t. l. pri c. k. dnarstvenem ministerstvu oglasiti s posebno prošnjo, da privoli, te desetice zmenjati. Ko bo pa mesec april pretekel, ne bo dnarstveno ministerstvo nič več dovolilo zmenjanja.

— Grof Radecki je umerl v Milanu 5. t. m. zjutraj ob osmih za pljučnim prisadom. Umerl je eden največjih mož vsih časov, junak, kterega ime bo v zgodovinskih bukvah na veke živelo, in kterega bodo avstrianski narodi ponosno imenovali svojega junaka; s slavo venčani, blagodušni, veliki vojak Radecki je sklenil v 92. letu svojega življenja. Zlasti pa cesarska armada bo objokovala rajnega kot svojega največjega vodja, kot pravega očeta vojakov. Koj ko so presvitli Cesar to žalostno poročilo zvedli, so zaukazali s posebnim armadnim poveljem, da ima peti regiment huzarjev za vselej ime Radecki obderžati, da se njegovo junaško ime za vselej ohrani armadi v spominu. Dalje so zapovedali, da se imajo v vsakem mestu, kjer je vojaška posadka, brati slovesne bile in da ima cela armada na suhem in na morji 14 dní nositi znamnja žalovanja. Na vse bandera in štandarte je ta čas černe flore navezati. Ob enem so presvitli cesar sinu rajnega, generalu Bogdanu Radecki-tu s pismom svoje pomilovanje skazali. Truplo rajnega maršala bodo odpeljali 14. t. m. iz Milana v Benedke, od todi po morji v Terst in iz Tersta po železnici skozi Ljubljano na Dunaj, od kodar pride truplo v Wetzdorf v doljni Avstrii, kjer bo po lastni volji umerlega pokopano. Tudi rusovski car je zapovedal svoji armadi, ktere maršal je tudi bil Radecki, skozi tri dní žalovati po njem. Presvitli cesar so veleli 3 nadvojvodom in mnogim generalom, se v Milan podati k pogrebu slavnega moža. Rajni maršal je bil z 38 raznimi redi poslavljen.

— „Militär-Ztg.“ piše: Ker se je v deželah ob meji Dalmacie na Turškem nepokojev bati, je bilo za ugodno spoznano, več vojakov v to kronovino poslati.

— Ces. akademia znanost je bibliotekarju ministerstva notranjih zadev, gosp. dr. Konštantinu Wurzbachu privolila, 300 fl. posebne podpore za vsak zvezek njegovega življenjopisnega slovnika, kterega ji izročí za natis gotovega.

— Udje znanstvenega odbora na c. k. fregati „Novara“ so z vojaki vred vsi zdravi in še ni nihče umerl. Samo v Rio de Janeiri so pustili tri bolne, pa so v dobrih rokah.

— „Oesterr. Corr.“ piše: Še preden so bile naredbe vsled Najvišjega patenta od 19. sept. 1857 zastran rabe nove deželne veljave dnarjev dane, so bili že, se vé da iz dobrega namena, na svitlo dani navodi in poduki, kako stare dnarje v nove prerajtovati. Da se vsem pomotam v okom pride, se naznanja, da vsi taki navodi in poduki izvirajo samo iz dozdevanja in jim ni kar nič istosti pripisovati.

— Nov način, cestnino in mostnino pobirati, je c. k. ministerstvu v pretres podan. Plačevati bo neki za vsako miljo $^1/_2$ kr. od konja in voznik bo zamogel naenkrat kar pri pervi miti (šrangi) plačati in za plačilo bo prejel toliko boletov, skozi kolikor mit bo šel in čakati mu ne bo nikjer treba.

— Slavno znani potnik v izhodni Indii in srednji Azii, gosp. Schlagintweit, je zdaj na Dunaji. Pokazal je tudi nekoliko slovnika ciganskega jezika; od nekega cigana ga je zapisal.

— „Presse“ pretresa v nekem sostavku razmere med raznimi vladami in misli, da se bo vez prijaznosti med francozko in angležko skorej popolnoma razrahlala. „Presse“ piše: V zadevah Moldove in Valahije in suežkega vodovoda ste si bile angležka in francozka politika poslednje mesce preveč nasprotne. Francozka je hotla zedinjénje, angležka ne, francozka se poteguje za suežki vodovod (kanal), angležki je že sama misel tern v peti. Iz tega je lahko viditi, da ena do druge vlade bolj in bolj mlačna prihaja, in da, če se tudi vladi prijazno pogledujete, tù druženje svoje korenine bolj v volji vlad ima, kakor pa v sercih in enovoljnosti narodov. Poslednji čas se je pokazalo to merzenje med francozko in angležko vlado še bolj v napolitanskih zadevah. Angležka se pripravlja, napolitanski vladi zopet diplomatično roko podati, ktero ji je s francozko vred pretečeno leto odtegnila, in sicer sama, ne maraje za to, kaj je francozka še dalje namenila. Pa tudi to bi še ne bilo toliko važno, če bi francozki časnik „Spectateur“ ne oznanoval, da sta angležki poslanec in avstrianski minister Buol na Dunaji pogodbo podpisala, v kteri se vladi zavežete, si, če bi se ktere koli kak sovražnik lotil, vzajemno pomagati. To razodenje „Spectateu-ra“ je v Parizu nekako nevoljo zbudilo, in zapovedano mu je bilo, razglasiti, da je le izmišljeno, kar je zastran omenjene pogodbe pisal. Kmalo se bo pokazalo, kdo je imel prav, in angležki deržavni zbor bo menda to važno reč v pretres vzel, koj ko se zopet snide. Tudi angležki časnik „Times“ ne govorí nič kaj pregorko o prijaznosti s Francozi, rekoč: Vstajo v Indii bomo samí zadušili in če gredó Francozi z nami nad Kitajce, še nihče ne more reči, da so z nami združeni.

— Iz spiska, ki ga je c. kr. poštno vodstvo razglasilo, se previdi, da izhaja to leto v našem cesarstvu političnih in štempeljnu podverženih časnikov: 58 nemških, 10 slovanskih, 19 italijanskih, 8 ogerskih, 2 rumunska, 1 grešk, skupej 97 političnih časnikov. Nepolitičnih izhaja 257, in sicer: 125 nemških, 22 slovanskih, 89 italijanskih, 20 ogerskih, 1 francozk; med slovanskimi je en rusovsk.

Iz Prage 6. jan. „Bohemia“ dobiva iz južno-zapadnih krajev češke dežele žalostne dopise zastran hudih bolezen po deželi. Cele vasí so bolnišnice in mnogo hiš je dostikrat v eni vasi, kjer več bolnikov leží, in ko eden ozdraví, se vleže drugi; malokdo odide bolezni. Zdravniki so noč in dan na nogah. Sreča, da bolezni niso tako nevarne in tudi ljudí ne umerje veliko. Bolezni, ktere ljudí napadajo, so: gripa, unetje gerla, ošpice in šarlah.

Iz Milana 10. jan. Slovesni pogreb maršala Radeckita bo v prihodnji četertek. Umaziljeno truplo bo položeno v prekrasno trugo. Več kot 30 tavžent vojakov in neštevilna množica ljudí ga bo spremila v stolno cerkev, kjer bodo bile peli.

Od černogorske meje. „Agr. Ztg.“ piše: Vstaja v Ercegovini se ne vnema samo v vaséh in med kristjani, tudi v mesta in med Turke že sega. Namen imajo, se od Turčije odtergati. Da se kristjani vzdigujejo, ni čuda; Turkom gré pa to po glavi, da bodo po novi uredbi dežele ob vso svojo oblast. Zavoljo tega hočejo rajši biti podložniki černogorskega kneza, kakor turškega cesarja.

Iz rusovskega Poljskega. Zlo se govorí o tem, da ima rusovska vlada namen, čisto poljske regimente s poljskim poveljstvom na rusovskem Poljskem napraviti, kakor so bili do leta 1830, pa regimentje ne bodo na Poljskem stali temuč v Rusii.

Iz Italije. Sardinski poslanec v Napoli se pripravlja, to mesto zapustiti, kakor je brati, iz političnih vzrokov.

— Potresi na Napolitanskem še niso nehali. Tako se je 28. in 29. dec. zopet zemlja močno tresla v tistih krajih,

kjer so 16. potresi toliko nesreče vzrokovali. Na novega leta dan je bil dvakrat potres. Ljudje so v strahu in trepetu. Vsi vodnjaki blizo Vezuva so se posušili, kar se vselej zgodí, preden začne ta gora ogenj bljuvati. Potresi so veliko več nesreče napravili, kakor se je doslej mislilo. Mertvih in ranjenih je kakih 20,000. Samo v mestu Pola so 2000 trupel iz razvlin skopali. Padula in San Pietro ste popolnoma poderte.

Iz Nemškega. Ker po izrečenji zdravnikov zdravje pruskega kralja še ni toliko uterjeno, da bi mogel zopet vladarske opravila prevzeti, je izročil kralj s posebnim pismom te opravila svojemu bratu še za druge tri mesece.

— Blizo Manhajma so zajca vstrelili, kteri je imel dva rožička po mazincu dolga.

Iz Turškega. Rešid paša, veliki vezir, je nagle smerti umerl. Bil je veliki vesir petkrat. Ta prigodek je eden tistih, kteri zaničevaje vsako prevdarjanje bliskoma premené vsakratni politični stan. Težka zguba je zadela ne samo Turčije, temuč tudi tisti del Evrope, kteri je z Rešidom resno pomagal turško deržavo učverstiti in predelati. On je bil pervi turški diplomat v evropejski pomeni te besede. Evropejsko izobražen se je izuril v Parizu in Londonu v diplomatičnih umetnostih. Bil je vodja tistim, ki želé Turčii pravo evropejsko obliko dati in jo v red djati. Da je ravno ta čas umerl, je za razvitje in napredovanje njegove domovine velika nesreča. Pa tudi Evropi se zamorejo po njegovi smerti važni nasledki izsnovati. Krepko je peljal moldo-valahijske zadeve do ondi, kjer so današnji dan in ravno je imel svojemu zoperniku, francozkemu poslancu roko podati in se ž njim spraviti. Ali se bodo po njegovi smerti stare razpertije zopet začele?

— Nekaj mescov sem je znani general Klapka v Carigradu, kakor pravijo, kot pooblastenec švajcarskih in francozkih kapitalistov, kteri imajo namen, se z železnicami v Turčii pečati.

— Lesepsu malo upanja sije, da bo svoj namen zastran suežkega vodovoda dosegel, ker je Lord Redkliffe pred svojim odhodom Sultanu rekel, da ne bo nikdar in nikakor v to dovolil. Iz Dunaja pa je brati v „Deutsche allg. Ztg.“, da sta grof Buol in Redkliffe se na Dunaji o tem menila, in sicer tako, da se da misliti, da je angležka vlada odjenjala in da bo Leseps skoraj dobil privoljenje za vodovod.

— Poljak Bystrzanowsky (Arslan paša), turški general, je poslan od turške vlade na Francozko, Angležko in Belgio, vojaške naprave teh dežel spoznavat. 6000 piastrov ima na mesec do smerti.

Iz izhodne Indije. Angleži imajo malo sreče s svojimi generali. Zopet so enega zgubili. Hrabri Havelok je umerl za grižo.

Predpustna.

Nastopil je predpustni čas,
Dekleta! čas veselja.
Jez vem, da marsiktera vas
Snubače bo imela;
Zato sem sklenil vsem mladém,
Neskušenim in priprostém
Nevéstam kaj zapeti,
Vam svét bolj razodeti.

Ve dečve vse verjamete,
Kot Eva, vaša mati;
Potem, ko se že vjamete,
Začnete prevdarjati,
Ko nič več pomagati ni,
Voljnó vse svoje žive dní
Terpeti in molčati,
Se v božjo voljo vdati.

Vsakdanja skušnja nas učí:
V soseski se ženiti, —
In zopet druga nam velí,
Čez mejo se botríti.
Kdor koli dalječ jo loví,
Domá gotovo ne slovi,
Ni prida se nadjati,
Previdno je ravnati!

Nekteri gré ko volk okrog,
Devet fará obleta;
Le takega obvaruj Bog
Poštene vse dekleta!
Za dnarje mu je samo már,
Se pulil, glihal kot mesar
Z očetom bo za tebe,
Da vsrečil sam bi sebe.

Kdor v slednjem kotu drugi se
Priduša in ji pravi,
Da ljubi je čez druge vse,
Rožičke mu nastavi!
V zakonu bo, kot pred je bil;
Kakor bo mogel, te bo víl,
Še vest ne bo ga pekla,
Ti boš še menj ko dekla.

Kjer ni zvestobe, mir beží,
Gorjé se vkorenini;
Iz vseh straní pekel reží,
Pri takošni družini;
Od dné do dné je večí sklad,
O kratkem pride vse v razpad;
Kjer tako je življenje,
Pri Bogu je rešenje.

Kjerkolj velika je derhal
Pri hiši, se ne voli!
Tvoj živi dan ti bode žal,
Ne vstrežeš vsem nikoli.
Skopuha se kot greha boj,
On čudno delal bo s teboj:
Skopuh do smerti strada
Tik polnega zaklada.

Kdor nosi lahkomiselnost
V možganih še dorašen,
Ne bo ga srečala modrost,
Za vselej je popačen.
Najtežej se spozna bahač,
Nikdar ne manjka mu zvijač,
Orehove lupine
Skazuje za grajšine.

Kateri malo je domá,
Sedí rad pri bokalih,
Ko morska goba žejo ima,
Všpehán je po rokavih;
Pijanc takrat se spametje,
Ko vse, kar ima, zapije,
Da mora vodo piti,
Z njo žejo si gasiti.

Kdor žene iše si pijan,
Je strezen rad pozabi;
Za vse bo prav, če vstane sam,
Po drugi naj on grabi:
Izvoli naj si flašico
Za ljubljeno tovaršico,
Ki prav nič ne občuti,
Če tudi ž njo kam buti.

Plesavcu plés gré iz petá,
Ko v letih je, pa jenja;
Igravc vkrotiti se ne dá
Skoz celi čas življenja;
Po očetu se rad zverne sin:
Je oče tukec ali srovin,
Boš večkrat jo skupila,
Če prav nis' kriva bila.

Kdor oča ali matere
Ne ljubi, ne spoštuje,
Mu malokdaj po sreči grè,
Bog vedno ga kaznuje;
Zastonj je skerb in trud njegov
Ves zapustí ga blagoslov;
Ne tlači dolgo trave,
Kdor dela čez postave.

Meškavec je lenuhov brat,
Pregovor zlati pravi;
Se sili, peglja spred in zad
Pa nič iz rok ne spravi.
Nekteri ima več dolgov
Kot v černi goši je germov.
Pa preden zakon sklene,
Kar nič ne razodene.

Zdaj tirjavci ga primejo,
Podajajo si kljuku,
Od vseh straní se snidejo
Ko tice proti čuku;
Vsa dota zgine kakor puh,
In on je spet ko poper suh;
Kjer glad mošnico kolje,
Ni židane več volje.

V kerdelo mater pisanih
Ne daj se uverstiti;
Število malo izmed njih
Sem slišal jih hvaliti;
Tam, kjer je pa že kùp otrok,
Prevzela trumo boš nadlog;
Če ni ti prirojeno,
Ne bo zastonj rečeno!

Ne čuj na te, ki snubijo,
Na te se ne zanašaj,
Naj še tako hvalistijo,
Serce poprej poprašaj:
Al si za njega ali ne;
Potem naj se pogoj začne!
Če jim pa nič ne rata,
Bojé naj se komata! V. K.

Darovi za Vodnikov spominek.

Od I.—V. naznanila . 318 fl. 40 kr.

Gospod	dr. Janez Zwayer, advokat v Ljubljani . .	5 fl.	— kr.
„	dr. Rudolf, advokat v Ljubljani	1 „	— „
„	dr. Martinak, c. k. derž. pravdnika namestnik	1 „	— „
„	žl. Redange, direktor pri c. k. dež. sodnii .	1 „	— „
„	Janez Šetina, direktor pri c. k. dež. sodnii .	1 „	— „
„	Hausner, tergovec	2 „	— „
„	Heller, vradnik pri c. k. priv. sladkornici .	2 „	— „
„	Valentin Supan, tergovec	5 „	— „
„	Valentin Češko, posestnik	5 „	— „
„	Jože Jarc, župan v Medvodah	2 „	— „
„	Andrej Zamejc, c. k. učenik verozakonstva .	2 „	— „
„	Fedor Bamberg, knjigar	2 „	— „
„	Ivan Urbančič, vlastnik Turnograda	10 „	— „
Gospa	Josipina Urbančičeva vdova	5 „	— „
Gospod	dr. Lovro Toman	5 „	— „
Iz zapuščine	Josipine Turnogradske-Toman-ove . .	5 „	— „
	Skupaj .	372 fl.	40 kr.

☞ 5. zvezek „Cecilije“ bo zavoljo bolezni gospoda izdatelja še le 15. dan tega mesca na svitlo prišel, in se bo dobil, kakor vsi pozneji, pri gospodu J. Giontini-tu, bukvarji v Ljubljani.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**